

nobis *Werp* dicitur in fluminibus & mari id, quod ultra natuum ripæ litorisve ductum, in aquas ab hominibus est projectum: vel, ne naues vadi breuitate appellere prohibeantur, vel, quo pontibus, geranijs, molis, mœnibus, aut id genus structuris alijs locus datur: vel quod in frequentissimis est, quo vis fluminum coerceatur. Extant in Pomerania duo opidula è regione alterum alterius, ad lacum *Frischaft* nominatum, quorum vtrumq; molibus in aquas iactis, factum est, relicto in medio sinu in semicirculum quasi reducto. Horum vni nomen est *Oldenverp*, id est vetus projectum, alteri *Neuverp*, quod est nouum projectum. Ex his igitur satis liquet, quæ tum *Antverpiæ*, tum nominis sit origo. Fuit aut olim *Atuatici* situs is, vt vndiq; aquis includeretur: hinc *Scaldis*, hinc *paludum*, & *Scaldulæ*, quo nomine paruus quidam riuus vrbem antiquam cingens vocatur. Omnia igitur longè lateq; quæ circum erant loca, stagnabant aut cœno & paludibus fœda erant: ita, vt nec pedibus, ob aquas & altam vliginem, nec nauibus, ob vadum breuitatem, accessus hostibus daretur: insigne illud quidè ad muniendam arcem, citra grandes impensas adiuuentum, sed commercijs hominum, rebusq; necessarijs importandis, non exiguum impedimentum. Quamobrem vtriq; accessui, & nauali & terrestri; tum, cum iam altis mœnibus, firmisq; nec non fossis latis tuti essent: consulendū esse rati, ingentes primū sublicas, magno fistularū pondere stagnantibus paludosisq; ripis impegerunt: quarum multas vidimus, dum fundamentis curiæ iaciendis, altè humus effoderetur. Hæc igitur ripa *Arce* adiecta *Werp* & posterius consuetudine mollius indicante *Wers* ex re ipsa vocabatur. Paulatim aut, crescente hominū multitudine, necesse fuit ad hanc ripam ita comparatam, plusculum loci adijcere, quo hominibus ad habitandum extra arcem locus daretur. E stagnis igitur & paludibus aquas in canales nauium capaces corruarūt, quo humus desiccata, tum hominibus habitandi locum ampliorē, tum pecori pascua præberet sicciora. Hinc factum, vt quod *Arce* erat adiectum, ad ripam *Atuaticorum* vocaretur, id est *Antverp*. Ac deinde breuius *Antverp*. Post cum accessio hæc magnitudine & numero hominum longè arcē superaret; Arcem quidem *Portus* totam verò urbē *Antverp* nominarunt. Manet tamē hæc arcis primogenium, adeò, vt nemo extra hanc, ciuitate donetur, nemo extra hanc, morti adiudicetur. Atq; hæc quidem sufficere videntur, ad antiquum vrbis sitū, & duplex nomen *ANTVERPIAM & ATVATICVM* & *Ambruariorum* municipium rudi quasi *Minerua* depingendum. Reliquum nunc est, urbem vt ipsam ingrediamur, quod dum facimus, à rebus sacris, enarrationem nostram ordiemur.

Primaria *Antverpiensis* Ecclesia *B. Mariæ Virginis* inscripta, collegiata, nunc Cathedralis est, amplitudine, magnificentiaq; excellens, multis ornamentorum generibus decorata. Cuius eminentior turris campanis destinata, mirabili structura ex candido marmore affabre facta, admirandè altitudinis visitur, alta pedes quadringentos viginti, vnde non tantum sumptuosissima Ciuitatis ædificia, sed & amœnissimi quaq; versus agri, horti, & prata, etiā ultra *Scaldim* in *Flandria* prospiciuntur. Sunt in ea triginta tres campanæ promiscuæ magnitudinis, quæ tam consonantem edunt sonum, & diuersas Ecclesiasticas, melodias ita exprimunt, vt ab harmonia musica vix cum distinxeris. Harum campanarum prima tanta est, vt nulla in *Belgio* sit magnitudine vastior, octo enim pedes capit eius altitudo, septem cum semipede hiatus in diametro *Canonici* viginti quatuor. *Presbyterorum* magnus numerus, relictus pacis tempore amplissimi, priuilegia singularia, & immunitates haud contemnendæ, præsertim quoad annuam & vectigalia. *Confraternitates*, vt vocant, sex, quas vera pietatis & charitatis exemplaria meritò dixeris. In quadam huius augustissimi fani *Capella* reuerenter asseruatū fuit præputiū nostri *Saluatoris*, eò transmissum anno *M. C. I.* per *Illustr. Principem Godefridum de Buillon Lotharingæ Ducem*, & *Sacri Imperij Marchionem, electum Regem Hierosolymitanum*. Cuius gratia solēnis processio quotannis, magna religione celebratur, in honorem *Dominicæ circumcissionis*, quo nomine etiam *Sodalitas* quadam instituta est, quæ ex *xxiiiij.* optimatibus selectissimisq; ciuibus constat, tametsi re tam sacrosancta, preciososq; reliquiarum thesauro, impia ac nefaria iconoclastarum audacia & perfidia anno sexagesimo sexto post sesquimillesimum eam urbem spoliavit. Collegium *Canonicorum* fundatum anno *M. CXXIV.* quo tempore est consecrata Ecclesia per *Burchardum Episcopum Cameracensem* ad *D. Michaelis Præpositum*. Is duodecim *Canonicos* instituit, qui postmodum ad viginti quatuor aucti sunt *Nunc loci Decanus Carolus Masius*, doctrinæ & virtutum splendoribus Collegio decori & ornamento est. Ad Cathedralē dignitatem hæc Ecclesia euecta est anno *M. D. LIX.* à *Paulo*, eius nominis *Pontifice* quarto, qui pio *Philippi Regis* desiderio satisfaciens, *Dioeceses Galliæ Belgicæ*, quæ *Maieitati* suæ parent, cōmodius diuidens, tres *Archiepiscopatus*, siue *Metropoles* instituit, *Machliniam*, *Camracum*, *Vltraiectum*, & *tredecim Sedes Cathedrales*, quas *Metropolitanarum Suffraganeas* ordinauit. Ita *Antverpiensis*, *Gandensis*, *Brugensis*, *Iprensis*, *Buscoducensis*, *Ruremundensis* *Episcopatus* *Machliniensem* *Metropolitanā* agnoscunt. Ex hac ordinatione primus *Episcopus Antverpiensis* fuit *Franciscus Sonnius*.

Alter anno *M. D. XCV.* mense *Aprili* mortuus *Læuinus Torrentius*, vir mitiore literatura cultissimus, quod publica sua scripta testantur, & politica rei prudentia clarissimus. Præminet quoq; *Abbatia Archangeli S. Michaelis*, vbi *Princeps Antverpiam* appellens diuertere assolet, olim *Marti* dedicatā, ac prima pastoribus populi sedes. In Ecclesia iuxta maius altare sepulta est *Isabella de Bourbon* desponsata *Carolo de Charlois*, qui postremus *Burgundiæ Dux* fuit, Mortua inibi anno *M. CCCC. LXV.* vt regale ipsius *Epitaphium* com monstrat. Ecclesiam fundauit celeberrimi nominis prælatus *Norbertus Comitis Palatini in Picardia & Dioecesi Laonensi Filius*. Anno *M. CXXIV.* cuius seriem historia *Norberti* carmine *Abbatia* eiusdem muro adfixa explicat. Eodem igitur tempore *Monasterium* hoc, quo Ecclesia *B. Virginis* augustissima, erectum est. Cum enim *Norbertus* ille, qui & primus ordinem *Præmonstratensem* cum alibi, tum *Antverpiæ* constituit, *Canonicis*, qui antè ad *D. Michaelis* diuini officijs præerant, vel cooptatis, vel si nollent, cum iusta, æquabilisq; possessionum, reddituumq; portione dimissis, quo vellet, habitatum. Qui ergo emigrarunt Collegium *Canonicorum* constituerunt & non procul ab ipsa arce *Templi* huius augusti, quod nunc videmus iecere fundamenta circa ædiculam *D. Mariæ* sacram, à qua toti *Templo* nomen sunt impertiti.

ANTVERPIA igitur, vt rebus omnibus & necessitati voluptatiq; seruientibus abundat, sic etiam animæ fomenta, & Christianæ Religionis exercitia vbertim suppeditat. Sunt enim in ea *Parochiales* des quinq; *Virorum* *Monasteria* nouem, *Fœminarum* totidem, *Sacella*, vt vocant, octo, *Hospitalia* tria, *Dei domus*, siue vt vulgò dicunt *Hotels* viginti quatuor. *Franciscanorum* in primis celebre *Monasterium*, & insigni quondam decoratū *Bibliotheca*, quæ bellicis tumultibus dilaniata & direpta fuit, *Carmelitarum* præterea & *Dominicanorum* etiam celebria *Monasteria*, quorum posterius fundatum est anno *M. CC. XLIII.* Nec silentio prætereundum est insigne *Patrum Societatis* *ESV* Collegium; *Religiosorum Patrum Capuzzinorum* *Sodalitium*. Porro inter amplissimas, quæ illic visitantur des duo sunt vtriusq; sexus *Orphanotrophia* perpetuis, à *Magnificis* viris, admodum liberaliter dotatae redditibus, in quarum vna *pueri* (qui otiosi alioquin viduum in plateis queritantes, ad omnem nequitiam enutriuntur) ijs exercentur artibus, quæ ad necessarios hominum vsus conducunt. In altera *puellarū* institutio tanta diligentia obseruatur, vt spectatissima indole & optimis moribus animum imbuant, manus sic labori adaptent, vt matura iam ætate, quæ domi & foris, in stabilienda re familiari opus sunt, affabrè calleant, vnde perpetuū *ANTVERPIANÆ* gloriæ monumentum hoc, ex quo tot domesticarum virtutum seminaria pullulant, dignis celebratæ nequit encomijs. Quod etiam alijs nonnullis Ciuitatibus sic placuit, vt huius laudatissimo exemplo allecti, hanc flagitio,